

Тетяна Миколаївна Картель,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов,
Одеська державна академія будівництва та архітектури,
вул. Дідріхсона, 4, м. Одеса, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ІНЖЕНЕРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ У СУЧАСНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ: АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

Статтю присвячено висвітленню проблеми професійного становлення майбутнього інженера, а також особливостей їхньої підготовки у сучасних вищих навчальних закладах у процесі вивчення іноземної мови. Уточнено визначення поняття «професійне становлення» майбутнього інженера, виокремлено чинники, які впливають на ефективність означеного процесу. Основна увага автора приділяється обґрунтуванню способів організації навчально-пізнавальної діяльності студентів – майбутніх інженерів – із застосуванням у навчанні акмеологічного підходу.

Ключові слова: професійне становлення, підготовка майбутнього інженера, процес вивчення іноземної мови професійного спрямування, акмеологічний підхід.

Постановка проблеми. В умовах трансформації українського суспільства, зміни наукових парадигм, орієнтованих на лінійний підхід у трактуванні факторів, що визначають ефективність інженерно-технічної діяльності, досить гостро виявили себе суперечності, що мають місце у процесі професійної підготовки студентів вищих технічних навчальних закладів:

– між екстенсивним характером розвитку вищої технічної освіти і зниженням рівня підготовленості абітурієнтів до навчання у вищій технічній школі;

– між недостатньою гуманізацією й гуманітаризацією процесу професійної підготовки, що орієнтує на перспективу професійно-особистісного зростання майбутніх інженерів і відсутністю в них здатності до академічної й професійної мобільності;

– між установкою студентів на засвоєння навчальної інформації переважно з профільюючих дисциплін та їхньою недостатньою увагою до вивчення іноземної мови професійного спрямування.

Усвідомлення означених суперечностей на стику століть у контексті Болонських ініціатив сприяло значній актуалізації проблеми професійної підготовки інженерно-технічних працівників різних спеціальностей в таких аспектах:

– вивчення функціональної ролі інженерів у розвитку науково-технічного прогресу, підвищенні ефективності виробництва (К. Барбакова, С. Кугель, І. Мартинюк, В. Оссовський, В. Отрут, М. Титма, О. Шкаратан та ін.);

– виявлення престижу й привабливості професії інженера в сучасному суспільстві (В. Войтович, О. Криштановська, А. Лукошкін та ін.);

– встановлення специфіки професійної спрямованості особистості інженера, саморегуляційних процесів в організації його власного життя й професійної кар'єри (Б. Ананьєв, В. Іконнікова, В. Подшивалкіна та ін.);

– організації профорієнтаційної роботи в загальноосвітніх школах, агенціях із працевлаштування

інженерно-технічних кадрів (Е. Клімов, В. Паніотто, М. Сулейманов, В. Черноволенко та ін.);

– психологічного забезпечення системи безперервної освіти інженерних кадрів в умовах реструктуризації державних підприємств (Н. Зотова, Т. Каменська, Е. Поляків, О. Романовський, Л. Семенова та ін.);

– удосконалення професійної підготовки майбутніх інженерів в умовах навчально-виховного процесу вищої технічної школи (Б. Зепа, В. Смельянов, І. Мархель, В. Слободянюк, В. Шепетько, Л. Щербатюк та ін.).

Аналіз останніх досліджень. У результаті аналізу науково-педагогічних досліджень з'ясовано, що професійне становлення майбутнього інженера – це динамічний процес формування його особистості, адекватного змісту і функцій професійної діяльності, що передбачає вияв професійної спрямованості, професійної свідомості й самосвідомості, професійно важливих якостей, пошук оптимальних способів якісного й творчого виконання професійно значущих видів діяльності відповідно до індивідуально-психологічних особливостей особистості. Одночасно це процес удосконалювання структури професійно важливих якостей майбутніх інженерів через розв'язування протиріч між актуальним рівнем сформованості їхньої особистості як професіоналів та соціальною ситуацією розвитку функцій їх провідної – конструкторсько-проектної та евристично-творчої діяльності – в умовах розширення співпраці із зарубіжними партнерами й фахівцями [2, с. 161].

Суттєвим є також те, що процес професійного становлення майбутнього інженера під час навчання у вищому технічному навчальному закладі опосередкований професійно значущими видами діяльності й соціальною ситуацією розвитку, динаміка якого підпорядкована загальним закономірностям психічного розвитку:

– послідовності (психологічні новоутворення кожної попередньої стадії при переході на новий рівень функціонування не зникають, а включаються до скла-

ду таких, що виникають знову, від чого змінюється ступінь їхньої виразності);

– гетерохронності (з переходом на наступну стадію змінюються угруповання взаємозалежних соціально й професійно важливих якостей і вмінь, ступінь їхньої виразності в психологічній організації людини);

– єдності свідомості й діяльності (професійна свідомість і професійна діяльність не протилежні один одному, але й не тотожні, а утворюють єдність).

Дієвість професійного становлення особистості майбутнього інженера залежить від наступних факторів – психологічно обґрунтованого вибору професії, відбору опитантів, що мають інтерес і схильність до професії, рівня сформованості в них професійної спрямованості особистості, послідовного освоєння фахівцем системи взаємозалежних видів діяльності, міри додавання процесу професійної й іншомовної підготовки розвивального характеру [6].

Теоретичні та методологічні засади розвитку інженерної освіти розроблено в працях таких учених, як Р. Гуревич, В. Кремень, Е. Лузік, В. Мануйлов, С. Пазиніч, О. Романовський та ін.; окремі аспекти забезпечення якості інженерної освіти проаналізовані М. Копиленком, О. Кругловим, О. Куракіним, В. Нуждіним, Д. Пузанковим та ін. Зміст та специфіка інженерної діяльності з'ясовані Д. Гирдєвим, Є. Климовим, К. Платоновим та ін., проблеми розвитку професійної підготовки інженерів виявлені В. Гайдабурою, Г. Пальшиним, Л. Шкарапутою та ін.; шляхи удосконалення організації та забезпечення якості фахової підготовки в галузі зв'язку обґрунтовані в працях О. Баранова, М. Бондаренка, П. Воробієнка, О. Домотенка, Ю. Зінковського, О. Носікова, В. Погребняка, В. Почерняєва та ін.

Мета статті полягає у висвітленні проблеми професійного становлення інженерів у сучасних вищих навчальних закладах, особливостях їхньої підготовки в процесі вивчення іноземної мови професійного спрямування, а також застосування акмеологічного підходу до професійного навчання студентів технічних ВТНЗ.

Виклад основного матеріалу. Система підготовки інженерів у сучасних умовах є складною, зважаючи на постійні зміни в умовах праці, на появу інноваційних (телекомунікаційних, цифрових тощо) технологій зв'язку.

Здатність фахівців технічного профілю до постійного збагачення своїх знань та умінь, рівень розвитку їх професійно-значущих особистих якостей, спрямованість на професійно-творчий саморозвиток і самореалізацію є важливими критеріями їхнього професіоналізму, показниками якості професійно-технічної освіти та її цільовими орієнтирами. Професійні задачі, які доведеться вирішувати майбутньому інженеру, завжди є нестандартними та поліфункціональними. Удосконалення підготовки і підвищення кваліфікації інженерів пов'язане з усвідомленим сходженням особистості до високого рівня професійної

компетентності. Це стає можливим з використанням нової та перспективної науки – акмеології [1, 2].

Упровадження акмеологічного підходу в сучасну професійно-технічну освіту є дієвим чинником, що забезпечує посилення професійної мотивації майбутніх інженерів, стимулюючим розвиток їхнього творчого потенціалу, що дозволяє виявити і плідно використовувати особистісні ресурси для досягнення успіху в професійній діяльності за допомогою формування *акмеологічної позиції* особистості спеціалістів технічного профілю. У свою чергу, сформована акмеологічна позиція є детермінантом підвищення якості професійної підготовки майбутніх інженерів.

Підготовка майбутніх інженерів підпорядковується насамперед загальним засадам підготовки спеціалістів інженерного, тобто технічного профілю. У дослідженні ми не ставимо за мету детально аналізувати специфіку підготовки фахівців технічного напрямку у вишах, водночас коректне визначення змісту акмеологічного підходу вимагає оглядового аналізу основних принципів, що вирізняють особливості професійного навчання студентів саме інженерних спеціальностей. Важливою задачею формування акмеологічної позиції майбутнього інженера є розвиток його творчого потенціалу для реалізації в професійній діяльності.

Акмеологічний підхід до навчання включає в себе використання окремих методів, серед яких можливо виділити метод тренінгів, який стимулює розвиток особистісних якостей, необхідних конкурентоспроможному фахівцю майбутнього.

Конкурентоспроможність – інтегральна характеристика, що включає такі аспекти: високий рівень працездатності; прагнення до якісного кінцевого результату; стресостійкість; здатність переборювати труднощі; творче ставлення до справи; здатність до прийняття відповідальних рішень; комунікабельність; здатність до співробітництва, співтворчості; здатність до швидкого освоєння нової справи; здатність до самоосвіти, самореалізації, саморозвитку (В. Андрєєв). Під час тренінгів студенти мають можливість свідомо розвивати в собі якості рефлексивності, суб'єктивності, реалізувати потребу в особистісній та груповій самоідентифікації, формувати стійку особисту потребу в навчанні протягом усього життя.

Ми аналізуємо тренінги в контексті особистісно-орієнтованої педагогічної парадигми. Вони змінюють ставлення студентів до навчання, оскільки мають особистісно зорієнтовану спрямованість; стимулюють мотивацію та інтерес до роботи; ведуть до збагачення індивідуального досвіду особистості; дозволяють вчитися на своєму особистому досвіді та досвіді інших; сприяють рефлексії; розвивають комунікативні уміння, гуманність, толерантність, взаємовиручку.

Звернемося передусім до наукових напрацювань учених, які зосередили дослідницьку увагу на особистісному контексті підготовки майбутніх фахівців технічного профілю.

У роботах О. Картавих ґрунтовно висвітлено аксіологічні основи формування загальної культури студентів вищих технічних навчальних закладів. Дослідниця зазначає, що культурне відродження *вищої технічної школи*, необхідність вирішення складних соціальних, економічних і духовно-моральних проблем спонукають по-новому розглядати існуючу систему розвитку вищої освіти, її здатність в умовах формуючих ринкових відносин забезпечити збереження й нарощування інтелектуального й культурного потенціалу суспільства. В основі сучасних перетворень мають відбуватися зміни, насамперед в освітній сфері, основним принципом яких є підготовка спеціаліста, здатного вдосконалювати свої професійні якості, відтворювати й розширювати свій життєвий досвід, перетворювати матеріальні умови життя суспільства, його культуру, накопичувати і створювати нові цінності. Тому освіта передбачає підвищення рівня культури особистості, її духовно-моральне збагачення. Через систему освіти кожне молоде покоління мусить постійно переходити на більш високі щаблі культури, корелюючи з базовими загальнолюдськими вічними цінностями [3].

Як бачимо, дослідниця вважає принциповим у сучасних умовах приділити увагу формуванню здатності фахівця-інженера до самовдосконалення, професійної самореалізації.

У зв'язку з цим формування творчої особистості майбутнього інженера в технічному ВНЗ набуває характеру національної проблеми, від розв'язання якої залежить стратегія інноваційного розвитку держави, утвердження в суспільній свідомості відповідних норм і цінностей, інтелектуально-творчих і моральних якостей інженерних працівників. Щоб майбутній інженер був носієм високих духовних цінностей, в основі яких стоїть пріоритетність гуманізму, повне розкриття творчого потенціалу, реалізація здібностей і таланту, вищій технічній школі потрібно вирішити безліч проблем, зокрема, створити в кожному вищому навчальному закладі такі педагогічні умови, які б сприяли самореалізації особистості, що, у свою чергу, стимулюватиме активний прояв потенційних творчих можливостей, розкриття самотності майбутнього інженера.

Як, зауважує О. Картавих, освіта в системі вищої технічної школи має стимулювати *самовиховання і самоосвіту*, а також розвивати у студента культурні потреби, ціннісні уявлення, інтереси в галузі культури, орієнтувати його здібності на творчу діяльність [3].

Проведений О. Картавих аналіз практики формування (на базі загальної культури) інтелігентного фахівця дає можливість їй констатувати:

- необхідність викладання інженерно-технічних і гуманітарних наук, яке орієнтоване на всебічний аналіз сучасних соціальних проблем у контексті розвитку світової культури;
- культура майбутніх фахівців має формуватися із залученням нового творчого мислення;

- взаємодія суб'єктів педагогічного процесу, яка включає співробітництво викладачів і студентів, повинна створювати таке середовище відносин у вищому закладі, яке б сприяло розвитку у майбутніх фахівців якостей інтелігентної особистості.

- єдність професійної й загальної культури студентів має бути спрямована на розвиток самостійного оволодіння духовно-моральними цінностями, створення підґрунтя для реалізації майбутніми фахівцями свого інтелектуального і духовного потенціалу у професійній діяльності.

Нам імпонує точка зору Г. Медведь про те, що професійна комунікативна культура майбутніх інженерів зв'язку – це динамічне утворення у свідомості особистості, яке допомагає їй швидко і ефективно адаптуватися до мінливих умов професійного спілкування, реалізувати себе як особистість і професіонал та досягати поставлених професійних і особистісних цілей, використовуючи професійну комунікативну культуру як інструмент [4].

До цього визначення ми вважаємо необхідним додати аспект володіння саме іноземною мовою, оскільки поступове приєднання України до європейської співдружності вимагає посилення аспекту комунікацій іноземною мовою.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Необхідність акмеологічного підходу в навчально-виховному процесі вищого навчального закладу очевидна, оскільки суспільство очікує від вищої школи того, щоб її випускники були комунікабельними, креативними, особистостями, які здатні самостійно мислити та прагнуть до успіху й уміють самостійно будувати індивідуальну траєкторію розвитку. Акмеологічні прийоми, акме-технології пропонують практичне рішення питання особистісного та професійного успіху. При акмеологічному підході домінує проблематика розвитку творчих здібностей, особистісних якостей кожного студента.

Суть акмеологічної позиції майбутнього інженера полягає у здійсненні комплексного дослідження й відновлення цілісності суб'єкта, що проходить ступінь зрілості, коли його індивідуальні, особистісні та суб'єктивно-діяльнісні характеристики вивчаються в єдності, в усіх взаємозв'язках для того, аби сприяти досягненню його вищих рівнів, на які може піднятися кожний [3, с. 256]. Актуальною є проблема пошуку інноваційних педагогічних технологій підготовки конкурентоспроможних фахівців на засадах акмеологічного підходу. Впровадження системи тренінгів у навчально-виховний процес є одним із шляхів вирішення проблеми формування акмеологічної позиції майбутнього фахівця, що проявляється в прагненні особистості досягти позитивних самозмін у професійній підготовці, ставленні до себе як найвищої цінності, дотриманні морально-етичних правил у повсякденному житті, успішній реалізації особистісно-професійного потенціалу в різних видах діяльності. Подальшого розвитку потребує проблема розробки

універсальної моделі суб'єкта діяльності на засадах акмеологічного підходу.

Перспективи подальших досліджень полягають в уточненні та впровадженні акмеологічних технологій

ЛІТЕРАТУРА

1. Акмеология.: Учебное пособие / А. Деркач, В. Зазыкин. – СПб: Питер, 2003. – 256 с.
2. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания / Б. Г. Ананьев. – Л.: ЛТУ, 1989. – 338 с.
2. Бодалев А. А. Вершина в развитии взрослого человека: характеристика и условия достижения / А. А. Бодалев. – М.: Флинта; Наука, 1998. – 168 с.
3. Картавих О. В. Аксиологічні основи формування загальної культури студентів вищих технічних навчальних закладів. – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / О. В. Картавих. – Харків, 2001.
4. Медведь Г. М. Формування професійної комунікативної культури майбутніх інженерів зв'язку. – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за

у навчальний процес майбутніх інженерів на засадах акмеологічного підходу.

спеціальністю 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти» / Г. М. Медведь. – Київ, 2010.

5. Морозова М.М. Метод проектов как феномен образовательного процесса в современной школе / М.М. Морозова // Новые ценности образования. Продуктивное учение для всех. – 2007. – №2. – С. 40.

6. Реан А.А. О ценностно-мотивационной сфере студентов универсантов / А. А. Реан, Т. В. Андреева, Н.П. Киреева, Н. А. Москвичеві. // Ананьевские чтения-99. Тезисы научно-практической конференции. – СПб., 1999. – 389 с.

7. Субетто А. И. Проблема качества высшего образования в контексте глобальных и национальных проблем общественного развития (Философия качества образования) / А. И. Субетто. – СПб.; Кострома, 2000 – 15 с.

REFERENCES

1. Derkach, A., Zazykin, V. (2003). *Akmeologiya: uchebnoe posobie [Acmeology: textbook]*. Saint Petersburg: Piter [in Russian].
2. Anan'ev, B. G. (1989). *Chelovek kak predmet poznaniia [A man as a subject of cognitions]*. Leningrad: LTU [in Russian].
2. Bodalev, A. A. (1998). *Vershina v razvitii vzroslogo cheloveka: kharakteristika i usloviia dostizheniia [The top of the development of a person: characteristics and conditions of achievement]*. Moscow: Flinta; Nauka, [in Russian].
3. Kartavikh, O. V. (2001). *Aksiologichni osnovy formuvannia zahalnoi kultury studentiv vyshchikh tekhnichnykh navchalnykh zakladiv [Axiological bases of technical university students' general culture formation]. Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
4. Medved, H. M. (2010). *Formuvannia profesiinoi komunikativnoi kultury maibutnikh inzheneriv zviazku [Future telecommunication engineers' professional communication culture formation]. Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

5. Morozova, M. M. (2007). *Metod proektov kak fenomen obrazovatelnoho protsessu v sovremennoi shkole [Project-based method as a phenomenon of the educational process at school]*. *Novye tsennosti obrazovaniya. Produktivnoe uchenie dlya vseh – New values in education. Productive teaching for everyone*, 2, 40 [in Russian].

6. Rean, A. A., Andreeva, T. V., Kireeva, N. P., Moskvichevi, N. A. (1999). *O tsennostno-motivatsionnoi sfere studentov universantov [Value and motivational sphere of university students]*. *Anan'evskie chteniia-99. Tезisy nauchno-prakticheskoi konferentsii – proceedings of the scientific and practical conference*. Saint Petersburg [in Russian].

7. Subetto, A. I. (2000). *Problema kachestva vysshego obrazovaniia v kontekste globalnykh i natsionalnykh problem obshchestvennogo razvitiia (Filosofiia kachestva obrazovaniia) [The problem of higher education quality in terms of global and national challenges of social development]*. Saint Petersburg; Kostroma, [in Russian].

Татьяна Николаевна Картель,

кандидат педагогических наук, доцент кафедры иностранных языков,
Одесская государственная академия строительства и архитектуры,
Дидрихсона, 4, г. Одесса, Украина

ОСОБЕННОСТИ ПОДГОТОВКИ ИНЖЕНЕРОВ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ В СОВРЕМЕННЫХ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ: АКМЕОЛОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД

Актуальность проблемы профессиональной подготовки инженеров в процессе изучения иностранного языка связана с возрастающими требованиями современного общества. Сегодня существует необходимость подготовки творческой личности специалиста, владеющего техническим иностранным языком. Цель данной статьи

состоит в рассмотрении применения акмеологического подхода к подготовке инженеров в процессе обучения в современных ВУЗах, а также актуализации акмеологической позиции в процессе обучения. Акмеология – новое интегративное направление в профессиональном образовании. Смысл акмеологической позиции будущего специалиста состоит в стремлении личности достигать положительных изменений в профессиональной подготовке, соблюдении нравственно-этических правил поведения в повседневной жизни, успешной реализации личностно-профессионального потенциала в различных видах деятельности. Функции акмеологической позиции личности – самопознание, самореализация, самоутверждение, саморазвитие, самооценка. Способность специалистов к постоянному обогащению своих знаний и умений, уровень развития их профессионально-значимых личностных качеств, направленность на профессионально-творческое саморазвитие и самореализацию – важные критерии их профессионализма, показатели качества профессионально-технического образования. Необходимость акмеологического подхода в учебно-воспитательном процессе ВУЗа очевидна, поскольку общество ожидает от высшей школы того, чтобы ее выпускники были коммуникабельными креативными личностями, которые способны самостоятельно мыслить, стремятся к успеху и умеют самостоятельно строить индивидуальную траекторию развития. Акмеологические приемы, акме-технологии предлагают практическое решение вопроса личностного и профессионального успеха. При акмеологическом подходе доминирует проблематика развития творческих способностей, личностных качеств каждого студента. Проблема поиска инновационных педагогических технологий подготовки конкурентоспособных специалистов на основе акмеологического подхода есть и будет актуальной. Внедрение системы тренингов в учебно-воспитательный процесс – один из путей решения проблемы формирования акмеологической позиции будущего специалиста, проявляется в стремлении личности достичь положительного самоизменения в профессиональной подготовке, отношении к себе как высшей ценности, соблюдении морально-этических правил в повседневной жизни, успешной реализации личностно-профессионального потенциала в различных видах деятельности.

Ключевые слова: профессиональное становление, подготовка будущего инженера, процесс обучения иностранному языку, акмеологический подход.

Tetiana Kartel,

*PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), associate professor,
Department of Foreign Languages,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture,
4, Didrikhsona Str., Odesa, Ukraine*

ACMEOLOGICAL APPROACH TO FUTURE ENGINEERS' TRAINING IN THE PROCESS OF LEARNING ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSES IN MODERN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The issue of future engineers' professional training in the process of studying English for specific purposes is important due to the increasing demands of the modern society in general and educational system in particular. In modern Ukraine, there is an urgent need for training highly qualified specialists who have a good level of technical foreign language. The article is aimed at considering the use of acmeological approach to future engineers' training in higher educational institutions through the example of studying English for specific purposes. Acmeology is a new integrative branch in professional training. The essence of acmeological position of a future specialist involves the desire to achieve positive changes in his/her professional training, successful implementation of personal and professional potential in different kinds of activities. The personality's acmeological position has the following functions: self-cognition, self-realisation, self-development, self-assessment. The ability of specialists for constant knowledge and skills enriching, focusing on professional development are the important criteria of their professionalism and the level of their education. Acmeological technologies are aimed at the development of future specialists' creative skills and personal qualities. The implementation of trainings into the educational process is one of the means of future specialists' acmeological position formation. With the help of trainings students can consciously develop their reflexive and subjective skills, satisfying their need for personal and group self-identification, forming stable personal need for lifelong education. In terms of person-centered educational paradigm, trainings are considered to change students' attitude toward the educational process, motivate them to study and work, enrich their personal professional experience, promote reflection, develop their communicative skills, tolerance, and cooperativeness.

Keywords: professional development, training, future engineers, acmeology, professional training, acmeological approach.

Подано до редакції 20.12.2016

Рецензент: д. пед. н., проф. Г. Х. Яворська